

Kyse on oppimisesta!

Eero Sormunen & Esa Poikela (toim.) (2008). **Informaatio, informaatiolukutaito ja oppiminen**. Tampere University Press

Internet moninaisine aineistoinen on tehnyt näkyväksi opinnoissa ja työelämässä informaatioympäristön muuttumisen. Painopiste on siirtynyt yksilöstä ryhmään, on selvittävä infoähkystä ja tiedonlähteiden luotettavuuttakin on osattava arvioida. On pystyttävä muokkaamaan informaatiosta uutta tietoa, innovaatioita. Millaista osaamista tällaiseen tietoa rakentavaan sekä jakavaan työskentelytapaan ohjaaminen edellyttää opettajalta? Onko netti työ- ja opiskelukontekstissa kuin hallitsematon musta laatikko?

Professorien *Eero Sormunen* ja *Esa Poikela* toimittama artikkelikokoelma *Informaatio, informaatiolukutaito ja oppiminen* on tärkeä suomenkielinen avaus informaatiotutkimuksen ja kasvatustieteen globaaliin yhteiseen kiinnostukseen kohteeseen: oppijoiden itsenäisen tiedonhankinnan ja oppimisen vuorovaikutuksen tutkimukseen. Kirja on tutkimusprojektin tuotos: Suomen Akatemia rahoittaa vuosina 2006 – 2009 Tampereen yliopiston informaatiotutkimuksen ja kasvatustieteen laitoksen yhteistä hanketta *WebSeal*, jonka tarkoituksena on tuottaa uutta ymmärrystä kahden tieteenalan yhdistävän teoreettisen pohdinnan ja empiiristen tutkimusten kautta. Samantyyppisiä hankkeita on meneillään muuallakin maailmassa (katso esimerkiksi <http://projectinfolit.org/>).

WebSeal -projektissa hahmotellaan tutkimusaluetta, jonka suomenkieliset käsitteet ja mää-

rittelyt ovat olleet monitulkintaisia. Yhteistä tutkimusperinnettä ei ole, mutta yhteinen kohde on selkeä. Informaatiolukutaidon, tiedonhallintataitojen ja oppimiseen sekä opiskelijoiden tiedonhankintaan liittyvä problematiikka on noussut arkikeskusteluun tietoverkkojen kehityksen ja koulujen sekä työpaikkojen tietoteknisen varustuksen lisääntymisen myötä. Siksi *WebSeal* -projektin alussa päätettiin tuottaa nimenomaan suomenkielinen teos ajankohtaisesta aiheesta.

Informaatio, informaatiolukutaito ja oppiminen -teos ei ole kirja internetin käytöstä eikä internetin roolista mediana. Teoksessa informaatio nähdään oppimisen sytykkeenä ja informoitu oppiminen tavoitteena. Kirjoittajia on 12, seitsemän kasvatustieteilijää, viisi informaatiotutkijaa.

Artikkeleista koostuva teos jakaantuu kolmeen osioon. Aluksi paalutetaan lähtökohta ja esitellään perinteiset informaatiotutkimuksen ja kasvatustieteen erilliset lähestymistavat tutkimuskohteeseen. Sekä Eero Sormunen että Esa Poikela toteavat teoksen johdannossa, että sektorirajat ylittävää tutkimusta tarvitaan enenevästi. *Reijo Savolainen* ja *Jarkko Kari* analysoivat yhteisessä kirjoituksessaan informaatiotutkimuksen näkökulmasta oppimisprosessin ja tiedonkäytön yhteyksiä. Ongelmina he nostavat esiin määritelmien kirjavuuden ja näkökulmien rajoittumisen toistaiseksi vain formaaliin kouluopiskeluun.

Eräänä ratkaisuna he nostavat esiin ”koulutusinformatiikan” (educational informatics), jossa yhdistyisi informaatiotutkimus, kasvatustiede ja psykologia.

Reflektoinnin kautta oppimiseen

Esa Poikela puolestaan pohtii, miten informaatio muuttuu osaamiseksi. Hän korostaa oppijoiden omaa toimintaa ja sen tukeamista. Oppimisprosessin ytimenä hän näkee taidon reflektoida, joka liittyy kykyyn hyödyntää olemassa olevia informaatiorekursseja ja tuottaa uutta tietoa.

Teoksen toisessa osassa avataan informaatiokäyttäytymisen, tiedonhankinnan ja oppimisen organisoinnin yhteyksiä. *Päivi Hakkarainen* kuvaa artikkelissaan PBL informaatiolukutaidon yhteisöllisenä tukena ja näkyväksi tekijänä, kuinka hän vuonna 2006 vetämällään soveltavan mediakasvatuksen Digitaalinen video -opintojaksollaan integroi ongelmaperustaiseen lähestymistapaan informaatiolukutaidon standardeja. Hakkaraisen kehittämissideoitten innostamana katsoin, miten YouTubeissa eri puolilta maailmaa kotoisin olevat opiskelijat, informaattikot ja opettajat tekevät jakavat kokemuksiinsa Information Literacy -problematiikasta.

Timo Portimojärven, *Maija Kärnän* ja *Pirjo Vuoskosken* artikkelissa Kohti yhteisöllistä tiedonhankintaa – ongelmaperustainen oppiminen tiedonhankinnan ympäristönä korostuu yhteisen tietoperustan rakentamisen, ryhmässä toimimisen dynamiikan ja tiedon jakamisen merkitys.

Kirjoittajat kehittävät edelleen professori *Carol C. Kuhlthau*n 1990-luvun alussa mallintamaa ongelmaperustaisen tiedonhankinnan prosessia, jossa Kuhlthau korostaa yksilöllistä, artikkelin kirjoittajat taas yhteisöllistä tiedon rakentamisprosessia.

Teoksen kolmas osio Tiedonhankinnan uudet taidot keskittyy kouluoppimiseen. Opetussuunnitelmissa korostuu jokaisen opettajan velvollisuus ohjata oppijaa monipuoliseen ja itsenäiseen tiedonhankintaan. Opettajat olettavat, että oppijat osaa etsiä tietoa internetistä, mutta arkikokemuksesta ja kirjaan sisältyvästä *Carita Kiilin* artikkelista paljastuu karu totuus: ainoastaan osa lukion opiskelijoista kykenee itsenäiseen tiedonhankintaan. Erityisesti heikommat opiskelijat tarvitsisivat ohjausta hakukoneiden käyttöön, hakutulosten arviointiin ja hankitun informaation kriittiseen arviointiin. Opettajien omaa nettitiedonhaun ohjaamisen osaamista ei kuitenkaan ole vielä tutkittu – siinäpä kohde elinikäisestä oppimisesta kiinnostuneille.

Oppijoiden sekä opettajien puutteelliset tiedonhankinnan ja tiedonhaun taidot konkretisoituvat usein opiskeluun liittyvien esitelmien tekoprosessissa. Oppimisen ja opetuksen haasteet ovat kuitenkin mittavampia: *Vesa Korhonen* laajentaa lukutaidon määritelmiä artikkelissaan Kohti dialogista lukutaitoa – oppimisen yhteisöllisiä tietokäytäntöjä ja suhdeverkostoja tunnistamas-

sa. Hän on myös kirjoittanut *Leena Rantalán* kanssa mielenkiintoisen artikkelin Uudet lukutaidot koulun tietokäsityksen haastajina. Rantala ja Korhonen ovat havainnoineet viidesluokkalaisten mediatuottamista ja laajentavat näin näkökulmaa uuden tiedon syntymisprosessiin ja mediakasvatuksen kokonaisuuteen.

Teos päättyy Sormusen ja Poikelan yhteiseen artikkeliin Kohti informoitua ja informoivaa oppimista. Siinä reflektoidaan projektissa tapahtunutta oppimista ja pohditaan uusia tutkimusaiheita. Toivottavasti WebSeal-projektia tai sen jatkoa voidaan myöhemmin suunnata myös työkontekstissa tapahtuvaan oppimiseen.

Olisi ollut käyttöä jo 1990-luvulla

Onko kirja käyttökelpoinen aikuiskasvattajan käyttöön? Itse olisin kaivannut tällaista nimenomaan suomenkielistä julkaisua aloittaessani opettajien tiedonhaun täydennyskoulutuksen 1990-luvulla. Käytännön kentillä tarvitaan tutkimuksen tuloksia konkreettisten työkalupakkien varustamiseen.

Esitelty teos on tärkeä oppilaidensa esitelmän teon ohjaamista pohtiville opettajille. Kirja ei anna opetusreseptejä eikä päästä lukijaansa helpolla. Myös informaatiotutkimuksen ja kasvatustieteen tutkijoille, opiskelijoille, kirjastonhoitajille ja infor-

maatikoille artikkelikokoelma avaa näkökulmia globaaliin aihepiiriin.

Soisin opettajankoulutuksen kehittäjien ja Suomen normaalkoulujen ohjaavien opettajien pohtivan, miten tulevien yleisivistävän ja myös ammatillisen puolen opettajien koulutukseen voitaisiin sisällyttää uudenlainen tiedonhankinnan ja -käsittelyn / informaatiolukutaidon osio. Pedagogiikanhan tulee tukea paitsi median kriittistä ja turvallista käyttöä myös hankitun informaation luovaa ja innovatiivista yhdistelyä.

Kirja on ajankohtainen juuri nyt, kun esiin ovat nousseet korostetusti internetin pimeät puolet. Oppimisympäristöjen ja pedagogiikan tulisi kasvattaa työelämässä käytäntönä olevaan verkostomaiseen yhteistoimintaan, jossa tietoa haetaan ja tuotetaan yhdessä eri lähteitä hyödyntäen.

Uusia kysymyksiä jää sopivasti muhimaan lukijan mieleen: Voiko täydennyskoulutuksen avulla synnyttää oivallusta ko asian tärkeydestä, kun opettajien peruskoulutuksesta näkökulma puuttuu kokonaan? Ja millaisia taitoja työelämän informaatiolukutaitoon sisältyy?

LIISA NIINIKANGAS